

„A finanszírozási rendszernek a stratégia leképeződésének kellene lennie”

„...az államtitkárság maga döntheti el, hogy a megpályázott feladatokból melyeket fog elfogadni. Ilyen értelemben teljesen mindegy, milyen pontértékek tartoznak az egyes kategóriákhoz.”

Herboly Domonkossal, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával beszélgettünk az együttesek tavalyi évadáról, a nyár kiemelt eseményeiről, valamint a klasszikus zenei életet érintő általános változásokról.

■ *Melyik volt a nyár legfontosabb projektje a Nemzeti Filharmonikus Zenekar számára?*

– Egyértelműen a már több mint 60 éve létező martonvásári „Beethovennel a szabadban” című sorozatunk. A programot három szombaton szoktuk megrendezni – idén az első szombat rögtön vasárnapra esett az időjárás miatt. A közönségünk mindig lelkesen várja ezt az eseményt, hiszen a Brunszvik-kastély parkjában, kellemes nyári estéken ki ne hallgatna szívesen jó zenétet. Ha az időjárás kegyes, akkor semmi nem állhat a siker útjába.

■ *Miért ez a kastély lett anno a koncertek helyszíne?*

– Ez az egyetlen olyan magyar helyszín – és tulajdonképpen a régiónak is ez az egyetlen olyan színtere –, ahol Beethoven személyesen járt. Állítólag egy komolyabb szerelmi ügy kötötte Martonvásárhoz.

■ *Jövőre ünnepeljük a szerző születésének 250. évfordulóját, ez mennyire mutatkozik majd meg a következő évad műsorában?*

– Mindig kiemelt helyen kezeltük a műveit, és különböző koncertjeinken most is meg fog jelenni. Van már néhány tervünk, hogy Martonvásárra mivel készülünk majd, de ezt egyelőre szigorúan titokban tartjuk. Kamarazenei bérletünkben D-dúr szerenádját (op. 8), Kobayashi bérletünkben C-dúr hármasszerenádját (op. 56) és az Egmont-nyitányt (op. 84), a Ferencsik bérletben pedig a Karfantáziát (op. 80) és a VI. (F-dúr, „Pastorale”) szimfóniát (op. 68) hallhatja majd közönségünk.

■ *Mikor zárta az évadot az együttes?*

– Júliusban. Muszáj volt leállni, mert a tavalyi évben a zenekarnak 65 koncertje volt, és 20 helyre jutottunk el az „Úton a zene” projekttel. Ezt a kamarakonzert-soro-

zatot 2015-ben indítottuk, és a hangversenyeket olyan vidéki településeken rendezzük meg, ahol – még ha működik is zeneiskola – a gyerekeknek kevés lehetőségük adódik a minőségi komolyzenével való találkozáshoz. A koncertek után művészeink a helyi tehetséges tanulóknak „Kismester kurzust” tartanak, melyen a növendékek mellett a tanszaki tanárok és az érdeklődő szülők is részt vehetnek.

Év közben a kórus sem pihenhetett, bár ott nem a koncertszám volt nagyon magas (35 hangversenyük volt az előző évadban), hanem inkább az

jelentett nehézséget, hogy ezek mindegyikére alaposan fel kellett készülni. Tényleg nagyon munkás projektek voltak, úgyhogy nekik is volt mit kiphinni. A következő évadban pedig visszük tovább a most már hagyományosnak számító bérleteinket és helyszíneinket. A Műpában két sorozatunk van, ezen kívül játszunk a Zeneakadémián, a Vigadóban, az Olasz Intézetben pedig a kórus saját bérlete kapott helyet az előző évadban.

■ *A nyár egyik legfontosabb változása a zenekarok életében, hogy körvonalazódni látszik a TAO-rendszert felváltó pontrendszer. Mit kell erről tudni?*

– Szerintem ugyanabban a cipőben sétálunk, mint a szövetség összes többi tagzenekara. Bár a szükséges anyagokat beadtuk, nagyon sok mindent még mindig nem tudunk. Az államtitkárság álláspontja az volt, hogy akkor osztják majd szét az ígért 5 milliárd Ft-ot, ha lesz stratégia. Ez a stratégia elkészült, a szövetség elfogadta, vagy legalábbis tudomásul vette azt. Várjuk a további fejleményeket.

■ *Mit gondol, a saját együtteseiket pénzügyileg hogyan érintik majd a változások?*

– Az összes tevékenységünket behelyettesítettük a ponttáblázatba, és kiszámoltuk, hogy a normál működésünket alapul véve elviekben akár 200 millió Ft támogatás juthatna nekünk. Ha semmi extrát nem csinálunk, csak tesszük a „szokásos” dolgunkat. Tehát ez lényegesen jobb lenne az együtteseinknek, mint a korábbi rendszer, mert az intézménynek nem volt nagyon magas a TAO-bevétele. Persze minden relatív, de a 60 millió Ft-ot sosem haladta meg. Szerintem nem járunk majd rosszul, de ezt úgy mondom, hogy a tényeket, a döntést még nem látom.

■ *Kik kerülhetnek nehéz helyzetbe az új rendszer életlépésével?*

– Vannak zenekarok, amelyek a nagy szuperprodukciók felé orientálódtak, és elképzelhető, hogy vannak

olyan együttesek, amelyek „trükköztek” ezzel a lehetőséggel. A Nemzeti Filharmonikusok természetesen ettől mindig elhatárolódott. A TAO-pénz szempontjából más együttesek jóval kiszolgáltatottabbak voltak és talán lesznek is, mint mi. Mi abban a kivételezett, mondhatni luxus helyzetben vagyunk, hogy most nem kell azért remegnünk, hogy valami baj lesz, nem élet-halál kérdése a változtatás. Kivárjuk a döntést, és bármi is lesz az ránk nézve, tudomásul fogjuk venni.

■ *Mi alapján bírálják el, hogy ki részesülhet támogatásban?*

– A kulturális államtitkár vállalta ennek az ódiúmat. Nekem szimpatikus az, hogy valaki végre nem tolja el magától a felelősséget. Meg fogja hozni a szükséges döntéseket. Az a baj a magyar zenésztársadalommal –

A NYÁRI KÖRKÉP interjúorozatban érintjük a TAO-rendszert felváltó pontrendszer kérdéskörét is. Olvasóink tájékoztatására röviden összefoglaljuk az előzményeket:

2019. február 11-én az Erkel Színházban az Emberi Erőforrások Minisztériumának Kulturáért Felelős Államtitkára, Fekete Péter „Nemzeti Komolyzenei Stratégia előkészítése” címmel a magyar komolyzenei élet legfontosabb szereplőivel találkozót tartott, melynek keretében arra hívta fel a résztvevőket, hogy gondolataikat, tapasztalataikat osszák meg az Államtitkársággal.

2019. február 21-én megjelent az Emberi Erőforrások Minisztériuma Kulturális államtitkárságának közleménye, amely többek között így tájékoztatott: „Az előadó-művészeti társaságiadó-támogatás 2019. január 1-jei megszüntetésével párhuzamosan a kormány kialakította az előadó-művészeti szféra költségvetési előirányzaton keresztül közvetlen támogatásának rendszerét. Az igénybejelentéseket a színház- és táncművészeti kategóriákban a beérkezéstől számított 30 napon belül, a zeneművészeti kategóriában a Nemzeti Komolyzenei Stratégia elfogadását követően az EMMI által kijelölt kulturális grémiium bírálja el.”

2019. március 31-én az EMMI Kulturális Államtitkársága által felkért szakmai bizottság megküldte javaslatait a Nemzeti Komolyzenei Stratégia tárgyában.

2019 júliusában „Forrás a zenének – feladat a zenésznek” program címmel kapták meg a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége tagszervezeteinek vezetői a feladatvállalás meghatározásához szükséges anyagot, illetve a pontrendszer táblázatát, amely nem tartalmazta a szakmai bizottság által az „Új magyar komolyzenei stratégia” jegyében megfogalmazott elképzeléseit. A program részleteiről a zenekarok igazgatóit egyenként, személyesen is tájékoztatta az államtitkár.

2019. július 23-án a szimfonikus zenekarok igazgatói megbeszélést tartottak, amelyen általánosságban, és konkrét pontokat is megjelölve a megismert programot aggályosnak, ebben a **formájában elfogadhatatlannak tartották**. A megbeszélés során az alábbi kifogások hangzottak el a tervezettel kapcsolatban:

1. A tervezet nem komolyzenei stratégia, hanem egy pénzosztási mechanizmus.
2. A magaskultúrát közművelődési feladatok ellátására szorítaná egyéb érdekek mentén.
3. A profi együtteseket az amatőrök által kiszolgálható területekre szorítja.
4. Nem kívánt és káros monopolhelyzetet teremt a Filharmónia Magyarország számára.
5. Nem veszi figyelembe sem a KJT-t, sem az egyéb munkajogi megkötéseket, a hivatásos szimfonikus zenekarok tagjaira vonatkozó munkaköri leírásokat.
6. Nem tisztázott a benyújtott pályázatok elbírálásának szakmai háttere.
7. Nem oldja meg a magyar zenekari művészek méltó fizetésének gondját, amely az átlagát tekintve már évek óta a bérminimum szintjén mozog, és méltatlan a magyar zenészek nemzetközi összehasonlítás szerinti színvonalához, társadalmi szerepvállalásához.
8. Méltánytalan, hogy a zenekarok költségvetésébe már beépült összeg (amelynek mértékében egyes fenntartók csökkentették támogatásukat) csak nehezen felvállalható, vitatható értékű többletfeladatok teljesítése után érhető el, nem ismert elosztási mechanizmus keretében és nem ismert szakemberek által elbírálva.
9. Méltánytalan és indokolhatatlan, hogy a színházi terület feltétel nélkül hozzájutott a korábbi évek TAO-bevételéhez hasonló összegekhez, míg a zenei terület csak többletfeladatok felvállalása és teljesítése esetén juthat összegekhez.

19. augusztus 2-án az EMMI kulturáért felelős államtitkára és a tagszervezetek igazgatói részvételével létrejött találkozáson, utóbbiak – a fenti kifogások ellenére – a mielőbbi támogatások utalásának reményében elfogadták a „Forrás a zenének – feladat a zenésznek” programot, mert a működési költségekbe beépített TAO-pénzek hiánya komoly likviditási gondokat, valamint működési zavarokat okozott a zenekarok többségénél.

és most magamról, magunkról is kritikát mondok –, hogy mindig azt gondoljuk, hogyha egy intézkedés a saját részünkre kedvező, akkor az pozitív változás, ha pedig másnak kedvez, akkor azt tragédiának és skandalumnak éljük meg, a demokrácia lábba tiprásának. Nagyon könnyen vagyunk irigyek is. Ezt jó lenne kinőni, de ez a probléma sem most fog megoldódni.

■ *Már most beszélhetünk arról, hogy valaki irigy lenne?*

– Szerintem nem, mert még nem születtek meg a konkrét döntések. Máshonnan közelítem meg a kérdést. Korábban részt vettem annak a bizottságnak a munkájában, amelyik előkészíti az ún. elosztási szabályzatot. Ez a nem állami, hanem jobbára önkormányzati tulajdonú, kiemelt és nemzeti minősítésű zenei előadóművészeti szervezetek állami támogatásának a felosztását jelenti. A korábbi bizottságok sokat tettek azért, hogy ne legyenek nagy különbségek és elmozdulások, de a legjobb szándék mellett is előfordulhat, hogy egy-egy zenekarnak lecsökken az állami támogatása. Ha a keret változatlan, valakinek csak úgy lehet növelni a támogatását, hogy másnak le kell csökkenteni, ezzel aránytalanságok alakulhatnak ki. Ami sokkal nagyobb baj – mert az arányokról mindig lehet vitatkozni, hogy azok helyesek-e vagy sem –, hogy nagyon könnyű olyan mozdulatot tenni, amivel esetleg egy-egy együttes működése ellehetetlenül, vagy olyan nehézségeket okoz, ami nem érdeke a szakmának.

■ *De nyilván minden jó vezető küzd a saját zenekaráért és az érdekeiért...*

– Igen. A kérdés az, hogy – bár mindenkinek erősen függ az egyéni ambíciója és karrierje a saját zenekarának vagy kórusának karrierjétől – a morális szempontok meg tudják-e előzni a karriervágyat vagy sem. Ha igen, akkor máris mindenki hátrébb tud egy lépéssel lépni, és jobban tiszteletben tudja tartani a másik működését.

■ *Mi lesz azokkal a zenekarokkal, amelyeket ez a változás nagyon rosszul érint majd? Nem áll fenn az a veszély, hogy valamiféle kényszerpályát kell választaniuk?*

– Azok a zenekarok, amelyek anno nagyobb TAO-bevételt akartak szert tenni, a könnyebb műfaj irányába eveztek el. Ezzel nagyobb jegybevételt tudtak generálni, ergo nagyobb TAO-támogatáshoz jutottak. Aki erre korábban már rákényszerült, vagyis ezt az utat választotta, az már kényszerpályára lépett. Nem hiszem, hogy ez a rendszer rövid távon megrengetné a szakmát. Bár nem látok rá alaposan minden érintett zenei szervezet működésére, azt is erősen kétlem, hogy emiatt megszűnhetnek zenekarok vagy kórusok. A TAO előtt is működtek azok az együttesek, amelyek most működnek. Lehet, hogy vissza kell majd vágni a marketingből, vagy egyéb területek költségvetéséből, és az is lehet, hogy (a mostaninál nagyobb) probléma lesz a bérekkel. Felvetődnek ezek a kérdések, de előre nem tudjuk a válaszokat.

■ *Mi a véleménye arról, hogy a pontrendszeren belül az egyes típusú koncertekhez milyen pontszámok kerültek?*

– Pontokról és pontrendszerrel lehet elvi vitákat folytatni. A munkám során túl sok Excel-táblát készíttettem ahhoz, hogy tudjam, mint minden normatív rendszer, ez is pontozáson alapul és normatívnak tűnik, de igazából az államtitkárság maga döntheti el, hogy a megpályázott feladatokból melyeket fog elfogadni. Ilyen értelemben teljesen mindegy, milyen pontértékek tartoznak az egyes kategóriákhoz. A kérdés az, hogy melyek azok a feladatok, amelyeket az állam pluszban honorál, ill. mennyire akarja azokat jutalmazni. A pontszámokról meddő dolog vitatkozni. Ráadásul az állam nem azt mondja, hogy ezeket a feladatokat kötelező elvégezni, csupán azt mondja, hogy ha ezekből vállal valaki valamennyit, azt pluszban támogatják. Ebből a szempontból az egész koncepció egy pályázati rendszerhez hasonlít, és mindenki eldöntheti, hogy ebben szeretne-e részt venni vagy sem, rákényszerül-e vagy sem.

■ *Mi az, ami nincs benne a tervzet már meglévő részében, de benne kellene lennie?*

– Rengeteg dolgot fel lehetne sorolni, amiről a nemzeti komolyzenei stratégiának szólnia kellene. Ugyanakkor bárki, aki felvállalná, hogy egy minden részletre kiterjedő szisztémát alkot, az azt hiszem, lehetetlen feladatot venne magára. Én magam soha nem mernék ilyet tenni. A finanszírozási rendszernek pedig a stratégia leképeződésének kellene lennie.

Sok-sok zenekarunk és kórusunk van, elképesztően gazdag az itthoni komolyzenei élet, éppen ezért nagyon nehéz ebben a sokszereplős, sokszínű életben egy mindenki számára ideális rendszert felállítani. Ráadásul sok az eszkimó és kevés a fóka. Ha összehasonlítjuk Magyarországot és más nyugat-európai országok klasszikus zenei életét, hogy hány együttesel, hány projekttel rendelkeznek egy évben és azok milyen színvonalúak – mi sokkal előrébb járunk. Ez a szocializmus meglepő hagyománya: akkoriban vagy elfelejtett valaki itthon „leszámolni” a kultúrával, vagy azt gondolták, még mindig nem olyan sok a területre kiadott pénz, hogy problémát okozzon. Ki tudja, miért alakult így. Aki érintett a szimfonikus zenekarok kemény versenyében, annak könnyen lehet ez „átok”. A tolongás egyre nagyobb a piacon. Ember legyen a talpán, aki ebben rendet tud csinálni...

(Hörömpöli Anna)

Lapzárta után kaptuk a hírt, hogy a Magyar Közlöny 2019. évi 154. számában megjelent határozat szerint mintegy 38 milliárd forintot csoportosított át a kormány az idei költségvetésen belül. „A művészeti tevékenység támogatására 600 millió, míg az előadó-művészeti szervezetek többlettámogatására 7,7 milliárd forint fordítható.”